

УДК [332.122:338.43](23)(477)

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

І. Колодійчук, к. е. н., старший науковий співробітник

Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України,

Р. Попівняк, к. е. н., доцент

Львівський національний аграрний університет

© І. Колодійчук, Р. Попівняк, 2017

Колодійчук І., Попівняк Р. Перспективні напрями та механізми імплементації європейської практики управління розвитком гірських територій в Україні

Розглянуто сучасні підходи до вирішення проблем гірських територій в європейських країнах. Наголошено на визначальній ролі сільського господарства в їхньому розвитку. Аналіз засвідчує, що проблеми економічного, екологічного та соціального характеру в межах гірських територій європейських країн вирішують чи проведенням активної аграрної політики, чи в рамках реалізації регіональної гірської політики, спрямованої на компенсацію негативного впливу природно-кліматичних ресурсних властивостей гірських територій, з наданням інвестиційної підтримки для розвитку пріоритетних видів і сфер економічної діяльності, зокрема сільського господарства. Значну увагу приділено питанню стимулювання сільгоспвиробників у гірській місцевості. Виокремлено основні недоліки вітчизняної системи стимулювання гірського сільського господарства, що не дає змоги повною мірою розкрити можливості цих територій. Запропоновано напрями економічної підтримки сільськогосподарських виробників у гірських регіонах України для недопущення занепаду традиційно провідної для таких територій аграрної сфери зайнятості місцевого населення. Доведено, що політику ведення гірського сільського господарства в Україні слід орієнтувати на принципи й положення оновленої Спільної аграрної політики ЄС. Виконавши завдання державної підтримки аграрного сектору економіки гірських регіонів, можна підійти до вирішення вкрай важливих проблем дотримання екологічних вимог у сільськогосподарському виробництві. Запропоновано напрями екологізації сільського господарства в гірській місцевості.

Ключові слова: гірські території, гірська політика, сільське господарство, інструменти стимулювання, підтримка сільськогосподарського виробника.

Kolodiychuk I., Popivnyak R. Perspective directions and mechanisms of implementation of European practice of management in mountain territories in Ukraine development

The modern process of mountain territories development in the European countries as well as in Ukraine is examined. It is accentuated on the qualificatory role of the agriculture in that development. The results of analysis certifies, that the problems of economic, ecological and social character within the limits of mountain territories of the European countries are settled as the consequences of active agrarian policy realization, or within the framework of the regional mountain policy sent to indemnification negative influence on the natural and climatic resource properties of mountain territories realization, rendering to investment support for development priority kinds and spheres of the economic activity, in particular to agriculture. Considerable attention is devoted to the question of stimulation of agriculture producer in mountain territories. Directions of economic support of agricultural producers in the mountain regions of Ukraine are proposed with the purpose to decline traditional for such territories unemployment of the local population. Is convinced, that policy of conducting of mountain agriculture in Ukraine has to follow-on some main principles and positions of the renewed Common agrarian policy of EU, and is decided, that the main task of state support policy, directed on the agrarian sector of economy in mountain regions, is to help to develop agriculture in those regions under extremely specific natural conditions and to observe the main ecological requirements to agricultural production. The main directions of agriculture ecologization in mountain locality are offered.

Key words: mountain territories, mountain policy, agriculture, instruments of stimulation, state support of the agricultural producers.

Колодийчук И., Попивняк Р. Перспективные направления и механизмы имплементации европейской практики управления развитием горных территорий в Украине

Рассмотрены современные подходы к решению проблем горных территорий в европейских странах. Указано на определяющую роль сельского хозяйства в их развитии. Анализ показал, что проблемы экономического, экологического и социального характера в пределах горных европейских стран решают или путем проведения активной аграрной политики, или в рамках реализации горной политики, направленной на компенсацию отрицательного влияния природно-климатических ресурсов свойств горных территорий, с предоставлением инвестиционной поддержки развития приоритетных видов и сфер экономической деятельности, в частности сельского хозяйства. Значительное внимание уделено вопросу стимулирования сельхозпроизводителей в горной местности. Выделены основные недостатки отечественной системы стимулирования горного сельского хозяйства, что не дает возможности в полной мере раскрыть возможности этих территорий. Предложены направления экономической поддержки сельскохозяйственных производителей в горных регионах Украины для недопущения упадка традиционно ведущей для таких территорий аграрной сферы занятости местного населения. Доказано, что политику ведения горного сельского хозяйства в Украине следует ориентировать на принципы и положения обновленной Общей аграрной политики ЕС. Выполнив задания государственной поддержки аграрного сектора экономики горных регионов, можно подойти к решению особо важных проблем придерживания экологических требований в сельскохозяйственном производстве. Предложены направления экологизации сельского хозяйства в горной местности.

Ключевые слова: горные территории, горная политика, сельское хозяйство, инструменты стимулирования, поддержка сельскохозяйственного производителя.

Постановка проблеми. За роки незалежності не відбулося яких-небудь суттєвих зрушень у перегляді позиції держави, суспільства щодо проблематики гірських територій. Попри унікальність цих регіонів для забезпечення сталого розвитку України, не розроблено механізмів практичної реалізації низки завдань, пов'язаних з усуненням наявних у їхніх межах проблем економічного, екологічного та соціального спрямування. Політика розвитку гірських територій не сконцентрована на поліпшенні умов проживання та якості життя місцевого населення, стримується впровадження перспективних напрямів використання земельно-ресурсного потенціалу. Водночас у країнах – членах ЄС проводиться активна політика щодо усунення будь-яких проявів дискримінації гірських регіонів порівняно з рівнинними територіями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сталий розвиток гірських територій є предметом наукових пошуків вітчизняних учених. Зокрема Голубець (2007) значну увагу приділив проблемам просторового розвитку гірських територій та можливостям їх усунення. Розгорнуту оцінку розвитку депресивних гірських регіонів представлено у праці за редакцією Ішук (2009). Фінансових аспектів розвитку гірських територій торкається Карп (2008, с. 329–338). Зарубіжний досвід щодо формування і реалізації політики розвитку гірських територій висвітлено у праці Кравці-

ва і Стадницького (2005). Комплексний аналіз соціально-економічного розвитку гірських територій України представлено у монографії Криштанович (2017). У праці за редакцією Кравціва (2014) запропоновані підходи до проведення оцінки сталого розвитку гірських регіонів. Водночас чимало методичних та організаційних аспектів гірської політики в Україні належним чином не розкрито, а наукові розробки, напрацьовані у процесі реформ, не доведені до рівня практичного використання.

Постановка завдання. Завданням нашого дослідження є узагальнення основних підходів до розвитку гірських територій в європейських країнах з метою їхнього застосування у вітчизняних умовах.

Методика дослідження та матеріали. У дослідженні задіяні такі основні загальнонаукові методи: спостереження (для цілеспрямованого вивчення зарубіжного досвіду щодо стимулювання проблемних регіонів, до яких належать і гірські); абстрагування (дав змогу зосередитися на суттєвих проблемах і особливостях гірського сільського господарства); системний підхід (для комплексного дослідження гірських територій). Узагальнення результатів дослідження та обґрунтування пропозицій проводили за використання логіко-структурного методу. Особливості системи стимулювання сільгоспвиробників у гірських регіонах передбачали використання порівняльного методу.

Виклад основного матеріалу. У країнах ЄС гірські території (регіони) визначені як самостійна складова загальноєвропейської програми просторового (територіального) розвитку (Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту, 2000). Природні умови гір сприймаються при цьому не лише як перешкоди, а й можливості для їхнього розвитку. Просторовий менеджмент значну увагу приділяє розвитку гірських регіонів, зважаючи на їхню важливість для екологічного, економічного, соціального, культурного та сільськогосподарського секторів, орієнтуючись на:

- збереження екосистем та ефективне використання природних ресурсів;
- підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського та лісгосподарського секторів;
- диверсифікацію господарської діяльності;
- створення умов для економічного та соціального відродження сільських регіонів.

Переважна частина гірських територій має сільськогосподарську орієнтацію і відзначається наявністю складних проблем розвитку. В окремих країнах ці проблеми вирішують через проведення активної аграрної політики, причому має місце комплексний підхід до розвитку сільської місцевості і гірських регіонів. Зокрема це простежується в країнах, де гірські регіони та гірські ландшафти домінують на їхній території.

У решті країн проблеми долають в рамках реалізації регіональної гірської політики (РГП), яку у свою чергу реалізують під потужним впливом аграрної політики. Європейські країни намагаються відродити (і/чи відновити) демографічний потенціал цих територій через підвищення життєвих стандартів місцевих жителів, поліпшення якості життя, збереження традиційного сільського укладу, усунення будь-яких дискримінаційних проявів порівняно з рівнинними територіями.

Можна стверджувати, що сучасна європейська гірська політика – це політика, що визначає та орієнтується на можливості для майбутнього, мобілізуючи й стимулюючи недостатньо використаний потенціал, передусім у сільському господарстві. Аграрна політика у гірських регіонах країн Європи забезпечує високі результати у виробництві, соціально-економічних процесах у сільській

місцевості, активізує сільське підприємництво, опираючись на чітко виражений підхід до визначальної ролі сільського господарства в їхньому розвитку та активно використовуючи інструменти сприяння й підтримки у рамках проведення Спільної аграрної політики (САП, Common Agricultural Policy). Водночас сільське господарство позиціонується як необхідна умова збереження ландшафтів гірських регіонів (Німеччина). В окремих країнах саме аграрна політика забезпечує домінуючий вплив на розвиток цих територій (Угорщина, Словаччина, Швейцарія).

Упродовж значного періоду часу напроцьовувалося законодавство країн Європи щодо забезпечення ефективного розвитку так званих LFA-територій (Less Favoured Areas – несприятливі для ведення сільського господарства місцевості), до яких належать гірські регіони. На сьогодні для них визначені заходи підтримки, які сприяють, по-перше, забезпеченню належних умов проживання сільського жителя; по-друге, модернізації та диверсифікації сільськогосподарського виробництва; по-третє, мотивують збереження природного простору та ландшафту. Вони пов'язані передусім з прямими виплатами (платежами) сільськогосподарським виробникам або ж з реалізацією спільних інвестиційних проектів, що охоплюють сільський розвиток загалом.

Вважаємо, що політику ведення гірського сільського господарства в Україні слід орієнтувати на принципи й положення оновленої Спільної аграрної політики (САП) ЄС (табл. 1), забезпечуючи виконання завдань диверсифікації землеробства, використання потенціалу природних кормових угідь, формування екологічних зон, збереження природних гірських ландшафтів поряд із культурними агроландшафтами, підвищення екологічної відповідальності сільгоспвиробників тощо.

Не менш важливим є проведення всеоного обліку і моніторингу стану земельних ресурсів. Саме це завдання ми позиціонуємо як визначальну, рушійну й стимулюючу передумову досягнення зрушень у соціально-економічному розвитку гірських територій. Облік, що враховує площу й сучасну якість земельних ресурсів, їхнє місце розташування й використання тощо – та сфера, яка

першочергово потребує аудиту і цілковитого відображення у земельному кадастрі відповідних районів. Це дасть змогу: вибудувати дієву систему управління землекористу-

ванням; підвищити відповідальність у системі земельних правовідносин; ефективно і цілеспрямовано вкладати кошти; впорядкувати законодавчу базу.

Таблиця 1

Нова диспозиція у Спільній аграрній політиці ЄС (2014–2020 рр.)

Окупність виробництва продовольства	Стале використання природних ресурсів і пом'якшення наслідків зміни клімату	Сталий територіальний розвиток
<ul style="list-style-type: none"> ▪ підтримка доходів сільгоспвиробників; ▪ посилення конкурентоспроможності сільського господарства; ▪ компенсація за труднощі ведення виробництва на LFA-територіях. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ законодавча гарантія сталого сільськогосподарського виробництва; ▪ підтримка органічного виробництва. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ підтримка зайнятості місцевого населення, збереження соціальних структур на селі; ▪ підвищення ефективності сільської економіки; ▪ врахування структурної розмаїтості сільськогосподарських систем.

Джерело: See Regulation (EU) № 1305/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) № 1698/2005.

Лише так можна змінити характер ведення господарської діяльності та поліпшити інвестиційний клімат у гірських регіонах. Без цього проблема залучення інвестицій залишатиметься невирішеною.

Сучасного рівня сільського господарства гірські регіони Європи досягли в результаті поступальних цілеспрямованих дій щодо усунення властивих для них проблем, подолання низки викликів зовнішнього та внутрішнього впливу, використання можливостей власного потенціалу розвитку і, звичайно, за відчутного інвестування у зміцнення його конкурентоспроможності. На теперішній час основні перспективи розвитку гірського сільськогосподарського виробництва тісно переплітаються із загальними орієнтирами САП на період 2014–2020 рр. і розглядаються в контексті досягнення: 1) конкурентоспроможного зі сільським господарством рівнинних територій виробництва продовольства; 2) збалансованого територіального розвитку; 3) сталого використання природних ресурсів і пом'якшення наслідків зміни клімату (Попова, 2013).

В умовах України першочерговим завданням слід розглядати запровадження механізмів економічної підтримки сільськогосподарських виробників у гірських регіонах для

недопущення занепаду традиційно провідної для таких територій аграрної сфери зайнятості місцевого населення.

На сьогодні стимулювання розвитку сільськогосподарської сфери економіки гірських та інших проблемних територій фактично відсутнє. Законодавство передбачає деякі інструменти зі стимулювання розвитку регіонів: надання державної підтримки, у тому числі фінансової, малим підприємствам, сприяння формуванню бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, інноваційних та консалтингових центрів, венчурних фондів тощо; спрямування міжнародної технічної допомоги на вирішення актуальних соціально-економічних та екологічних проблем; сприяння зайнятості населення, забезпечення фінансування програм перекваліфікації та професійного розвитку трудових ресурсів, удосконалення соціальної сфери, зокрема житлового будівництва, охорони здоров'я та охорони довкілля (Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України № 2850-IV від 08.09.2005 10).

Проте, як засвідчує практика, вказані інструменти мало задіяні до регулювання соціально-економічного розвитку гірських районів, вони не сприяють активізації сільського розвитку, вирішенню питань зайнятості

населення. Гірському сільському господарству не приділяють необхідної уваги. Ба більше, проявляється цілковите ігнорування розвитку особистих селянських господарств (ОСГ). Вочевидь вітчизняна система регулювання аграрного виробництва у гірських умовах неефективна, а вплив держави на перспективний розвиток гірського сільського господарства несуттєвий (Колодійчук та Морська, 2013).

Постає завдання щодо невідкладного запровадження економічних стимулів для підтримки виробництва сільськогосподарської продукції у гірських умовах. За приклад можна взяти відповідну практику ЄС та поступово її впроваджувати. На сьогодні вітчизняне законодавство лише гарантує можливі «доплати до ціни сільськогосподарської продукції, яка...реалізується державі» (Про статус гірських населених пунктів в Україні: Закон України від 15 лютого 1995 року № 56/95-ВР). Галузева політика також не планує перегляду підходів, особливих преференцій щодо гірського сільського господарства. Утім, беручи до уваги необхідність виконувати норми *gross compliance*, доцільно на законодавчому рівні регламентувати систему стимулювання сільгоспвиробників у гірській місцевості, що стосується:

- підтримки доходів сільгоспвиробників (ввести фіксовані виплати на 1 га землі за встановлених вимог і/чи на утримання певної кількості поголів'я);

- становлення господарств молодих фермерів (разові річні виплати у встановлених межах протягом 3–5 років для фермерів-початківців);

- сприяння сталому використанню природних ресурсів (надання компенсацій (пільг) у разі впровадження органічного виробництва чи заходів агроекологічного захисту).

- сприяння зайнятості населення (преференції за умов створення нових робочих місць тощо).

Виконавши завдання державної підтримки аграрного сектору економіки гірських регіонів, можна підійти до вирішення вкрай важливих проблем дотримання екологічних вимог у сільськогосподарському виробництві на таких територіях, які відзначаються особливою чутливістю до антропогенного впливу. Екологізація гірського сільського госпо-

дарства також потребує економічних преференцій. Досягненню у гірському сільському господарстві України суспільно-екологічних інтересів може сприяти:

- запровадження адміністративних та економічних важелів, які б попереджували екодеструктивні процеси у веденні сільського господарства, особливо щодо дотримання сівозмін, оптимальної структури угідь, правил агротехніки;

- заохочення сільгоспвиробників до залуження, створення культурних пасовищ і заліснення деградованих і малопродуктивних земель;

- введення платежів (штрафів) компенсаційного характеру за порушення ландшафтів. Європейська ландшафтна конвенція (ETS № 176), ратифікована Законом України № 2831-IV від 07.09.2005 р., зобов'язує інтегрувати ландшафтну складову в усі галузеві стратегії розвитку, які мають прямий або непрямий вплив на змінювані території. Це, зокрема, вимагає: а) ідентифікації та оцінки якості ландшафтів на всій території регіону (враховуючи унікальні, звичайні та деградовані частини); б) створення ландшафтних баз даних і забезпечення їх доступності; в) формування цілей та критеріїв якості ландшафтів; г) вибору інструментів реалізації ландшафтної політики;

- допомога сільгоспвиробникам у сертифікації продукції, процесів, систем управління за міжнародними стандартами ISO 9000 (менеджмент якості), ISO 14000 (менеджмент охорони навколишнього середовища), ISO 22000 (менеджмент безпеки), ISO 26000 (соціальна відповідальність);

- підвищення родючості ґрунтів через: здійснення агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення; вживання комплексу протиерозійних заходів; запровадження екологічнобезпечних та науково обґрунтованих систем землеробства; утилізацію гною за анаеробною технологією, що дає змогу заощаджувати земельні площі, збільшити обсяги виробництва органічних добрив, отримати електро- й теплову енергію як резервне джерело електрики та опалення;

- удосконалення системи землеробства (розробка економічних стандартів і технологічних нормативів раціонального використання та охорони земельних ресурсів (зокре-

ма стандартів і нормативів щодо оптимізації структури агроландшафтів), технологічного використання сільськогосподарських угідь, деградаційних процесів ґрунтів, режимного використання земель (охоронні, санітарні, захисні зони особливого режиму));

- налагодження виробництва органічної продукції (проведення ґрунтових агрохімічних досліджень з метою встановлення еколого-токсикологічного рівня локальних природних ресурсів; спрямування суб'єктів господарювання на органічне землеробство; забезпечення фінансової та інституційної підтримки запровадження органічного землеробства (пільги й дотації, агрономічне обстеження земель, підготовка кадрів, формування відповідної матеріально-технічної бази, заходи з будівництва переробних підприємств, формування ринків збуту, реалізації та захисту від недобросовісної конкуренції, сертифікація та маркування продукції аграрного сектору тощо). У разі створення необхідних умов можливе збільшення частки екологічно чистої сільськогосподарської продукції в регіоні до 20% від її загального обсягу;

- впровадження механізмів стимулювання раціонального землекористування та охорони земель через: надання податкових пільг громадянам і юридичним особам, які за власні кошти поліпшують показники агроекоекологічного стану ґрунтів, проводять їх рекультивацию. Для цього пропонується внесення змін до Податкового кодексу України та доповнення пункту 282.1 таким: «юридичні особи, які за власні кошти проводять рекультивацию земель (ґрунтів)»;

- поширення практики звільнення землекористувачів від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення стану земель згідно із погодженими з органами землеустрою проектами, для чого пропонується внести зміни до Податкового кодексу України, виклавши пункт 283.1.2 статті 283 у такій редакції: «283.1.2. землі сільськогосподарських угідь, що перебувають у тимчасовій консервації, у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення стану земель згідно із погодженими з органами землеустрою проектами».

Підвищення рівня конкурентоспроможності гірського сільського господарства має базуватися також на впровадженні іннова-

ційних розробок. Йдеться, зокрема, про *органічне виробництво* в умовах гірських територій, а саме виробництво екологічно чистої м'ясної й молочної продукції. При цьому важливо передбачити надання державної підтримки його впровадженню, забезпечити компенсацію витрат на проведення сертифікації, аналізів, контролю; допомогти у просуванні органічної продукції на ринки, економічно стимулювати органічне сільськогосподарське виробництво тощо.

Розвиток сільського господарства гірських районів повинен орієнтуватися не просто на збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, а передусім на виробництво якісної і безпечної екологічно чистої продукції на основі удосконалення структури виробництва, форм господарювання, підвищення ефективності. Цьому має сприяти активна державна допомога за такими напрямками:

1. Підтримка особистих селянських господарств:

- a) залучення ОСГ гірських районів до програм державної підтримки аграрного сектору і розвитку сільських територій. Як мінімум, умови здійснення дотацій, компенсацій тощо необхідно скоригувати/доповнити з огляду на особливості гірських територій, що вирізняються специфічними ознаками ведення сільськогосподарського виробництва;

- b) заохочення ОСГ до набуття статусу суб'єктів підприємницької діяльності;

2. Підвищення продуктивності пасовищ і сінокосів;

3. Відродження вівчарства;

4. Підвищення конкурентоспроможності гірського сільського господарства (впровадження органічного тваринницького виробництва);

5. Розвиток ринкової інфраструктури (Колодійчук, Морська та Білик, 2012).

Значну увагу в оновленій САП ЄС, як і в попередні етапи, приділено сільському розвитку. Щодо вітчизняних гірських регіонів актуальними є такі заходи, як:

- створення сприятливих умов для проживання населення на сільських територіях, зокрема через розвиток об'єктів інженерної інфраструктури;

- розвиток комунікаційної структури. До основних проблем сільських територій, які вимагають практичного вирішення, належить

покращання ситуації, пов'язаної з транспортною інфраструктурою;

- просторовий розвиток: розробка просторових стратегій щодо збалансованого економічного і соціального розвитку сільських територій; вдосконалення інфраструктурного забезпечення сільських територій.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Окреслені пріоритети розвитку сільського господарства повинні сприяти формуванню конкурентоспроможних господарств і сталому розвитку галузі. Водночас вони створюють умови для зростання економіки та покращання соціального становища у сільській місцевості, що особливо важливо для гірських територій. Проте слід додати, що гірські райони – це території, які самостійно не зможуть вирішити численні соціально-економічні та екологічні проблеми, а тому вимагають активної державної допомоги. Важливо збільшити інвестиційні потоки, конкретизувати стратегічні завдання аграрної політики України щодо гірських територій, підвищити ініціативність місцевих органів влади та самих аграріїв. Вказані пропозиції відповідають «правилам гри», що

мають місце у просторовому розвитку країн – членів Європейського Союзу, зокрема щодо розвитку гірських регіонів. З огляду на корективи, внесені до Спільної аграрної політики ЄС на 2014–2020 рр., пріоритети дещо зміщені в напрямі екологічно орієнтованих заходів та сільського розвитку, а загально визнані засади однозначно наголошують на уважному врахуванні структурно слабких регіонів. Отже, гірське сільське господарство було і залишатиметься важливою сферою суспільної діяльності, оскільки має визначальний вплив на збереження самотутності гірських регіонів та гірських ландшафтів.

Більшість країн із гірськими територіями формують стратегію політики гірського розвитку, спрямовану на компенсацію негативного впливу природно-кліматичних ресурсних властивостей гірських територій, надаючи інвестиційну підтримку для розвитку пріоритетних видів і сфер економічної діяльності, зокрема сільському господарству. Інвестиційна допомога для ферм, спеціальні квоти на молочну продукцію для гірських місцевостей і прямі виплати фермерам тощо є прикладами заходів такого типу.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Голубець, М. А., 2007. *Проблеми реалізації сталого розвитку в гірському регіоні*. Львів: Поллі.
- Іщук, С. О. ред., 2009. *Економічний розвиток областей Західного регіону України: аналіз, діагноз, тенденції*. Львів: ІРД НАН України.
- Карп, Г. В., 2008. Фінансовий механізм наповнення місцевих бюджетів гірських територій у контексті політики економічного зростання. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, Вип. 6, Т. 2, с. 329–338.
- Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту (2000)* [online] Доступно: <https://rm.coe.int/168070018e> [Дата звернення 17 жовтня 2017].
- Колодійчук, І. А., Морська, Т. М. та Білик, Р. Р., 2012. Перспективи і можливості розвитку сільського господарства гірських районів. В: В. С. Кравців, ред. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Актуальні проблеми регіонального розвитку*. Львів, с. 280–290.
- Колодійчук, І. А. та Морська, Т. В., 2013. Напрями та інструменти удосконалення державної підтримки гірського сільського господарства. *Регіональна економіка*, 3, с. 48–56.
- Кравців, В. та Стадницький, Ю., 2005. *Гірська політика: міжнародні акти і світовий досвід*. Львів: ІРД НАН України.
- Кравців, В. С. ред., 2014. *Стале природокористування у Карпатському регіоні України: оцінка, проблеми (наукова доповідь)*. Львів: НАН України. Інститут регіональних досліджень.
- Криштанович, С. В., 2013. Державне управління процесом забезпечення екологічної безпеки гірських територій Західного регіону України. В: В. С. Загорський, А. В. Ліпенцев, ред. *Ефективність державного управління: зб. наук. пр. ЛРІДУ НАДУ*. Львів, с. 267–275.
- Попова, О. Л., 2013. Нові пріоритети Спільної аграрної політики ЄС на 2014–2020 роки: стратегічні орієнтири для розвитку агросфери України. *Економіка АПК*, 2, с. 89–96.
- Про статус гірських населених пунктів в Україні: Закон України від 15 лютого 1995 року № 56/95-ВР [online] Доступно: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/56/95-%D0%B2%D1%80> [Дата звернення 17 жовтня 2017].

Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України № 2850-IV від 08.09.2005 [online] Доступно: zakon.rada.gov.ua/go/2850-15 [Дата звернення 17 жовтня 2017].

See Regulation (EU) № 1305/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) № 1698/2005 [online] Доступно: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/-/EN/TXT/?uri=-celex32013R1305> [Дата звернення 17 жовтня 2017].

JEL R 190; O 018

УДК 312.552 (478)

РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Р. Хірівський, к. е. н., доцент

Львівський національний аграрний університет

© Р. Хірівський, 2017

Хірівський Р. Розвиток кадрового потенціалу об'єднаних територіальних громад у контексті здійснення адміністративно-територіальної реформи в Україні

Проведено аналіз кадрового потенціалу об'єднаних територіальних громад Львівської області. Виявлено та згруповано кількісні показники реалізації процесу децентралізації в загальнодержавному та регіональному масштабах. Виведено раціональні критерії, які визначають кількісну та якісну структури виконкому ради об'єднаної територіальної громади, наведено пропозиції щодо їх застосування. У ході анкетного опитування виявлено вразливі елементи кадрового забезпечення об'єднаних територіальних громад та здійснена розробка заходів щодо їх усунення. Запропоновано шляхи використання зовнішніх кадрових ресурсів з метою здійснення соціально-економічної діяльності громади, котрі були адаптовані до основних напрямів її діяльності.

З метою адаптації рівня послуг, котрі надають населенню працівники виконкомів об'єднаних територіальних громад, до національного та світового стандартів запропоновано розроблену автором модель системи керування якістю діяльності управлінського апарату територіальних громад. Вказано основні показники, за допомогою яких керівництво об'єднаних територіальних громад зможе здійснювати моніторинг наданих послуг.

Ключові слова: управлінський потенціал, кадрові ресурси, об'єднані територіальні громади.

Khirivskiy R. The development of personnel potential of the joint territorial groups in the context of the implementation of administrative territorial reform in Ukraine

The article analyzes the personnel potential of the combined territorial communities of the Lviv region. Quantitative indicators of the decentralization process realization on the national and regional levels were identified and grouped. The rational criteria that determine the quantitative and qualitative structure of the executive committee of the council of the united territorial community are presented, and suggestions for their application are presented. In the course of the carried out by the author of the questionnaire revealed vulnerable elements of staffing of joint territorial groups and the development of measures to eliminate them. In connection with this, the ways of using external personnel resources for the purpose of social and economic activity of the community, which have been adapted to the main areas of joint territorial groups activity, have been suggested. In order to adapt the level of services provided to the population by clerks of executive committees of the combined territorial communities to national and world standards, the author developed a model of the quality management system of the administrative apparatus of the territorial communities.